

MAŁGORZATA GAŁĄZKA¹

Groźba jako znamień nowego typu wymuszenia rozbójniczego (art. 282 § 2 k.k.)²

Submitted: 21.08.2024. Accepted: 21.01.2025

Streszczenie

Nowelizacja Kodeksu karnego z 7 lipca 2022 r. wprowadziła nowy typ przestępstwa wymuszenia rozbójniczego, znamienno groźbą ro zgłoszenia dotyczącej innej osoby lub osoby dla niej najbliższej wiadomości uwłaczającej czci lub istotnie naruszającej prywatność lub zarzutu, który może poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności. Intencją projektodawcy było uzupełnienie luki w ochronie mienia przed zamachami prowadzącymi do rozporządzenia nim w wyniku zastosowania groźby, która nie wchodziła w zakres wskazany w dotychczasowym art. 282 k.k. Mimo że luka taka rzeczywiście istniała, to nowy typ wymuszenia rozbójniczego trudno ocenić pozytywnie. Po pierwsze bowiem, mimo nawiązania do przyjętej w prawie karnym terminologii, budzi on poważne wątpliwości interpretacyjne. Po drugie natomiast, nowy typ przestępstwa nie wypełnia dostrzeżonej luki, a co najwyżej zmniejsza jej zakres, przy czym zdaje się wręcz pogłębiać aksjologiczną i kryminalnopolityczną niespójność ochrony prawnokarnej, jaką owa luka generuje.

Słowa kluczowe: wymuszenie rozbójnicze, groźba, groźba bezprawna, kryminalizacja, nowelizacja Kodeksu karnego z 7 lipca 2022 r.

¹ Dr hab. Małgorzata Gałązka – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (Polska); e-mail: mkinga@kul.pl; ORCID: 0000-0002-9433-4356.

² Badania wykorzystane w artykule nie zostały sfinansowane przez żadną instytucję.

MALGORZATA GAŁĄZKA

Threat as a Feature of the New Criminal Type of Robbery Extortion (Article 282 para. 2 CC)³

Abstract

The amendment to the Criminal Code of the 7th July 2022 introduced a new type of the offence of robbery extortion, characterised by a threat of disseminating information concerning another person or their next of kin that is damaging to their honour or significantly violates privacy or an allegation that may degrade them in public opinion or expose them to a loss of confidence necessary for a given position, profession or type of activity. The legislator intended to fill a gap in the protection of property against assaults leading to its disposal due to a threat that did not fall within the scope of the previous Article 282 CC. Although such a gap did indeed exist, the new type of robbery extortion can hardly be approved, because of two reasons. Firstly, despite the use of the terminology adopted in criminal law, it raises serious doubts in terms of interpretation. Secondly, the new type of offence does not fill the gap in question, but at most reduces its scope, while it even seems to deepen the axiological and criminal-political inconsistency of the criminal law protection generated by this gap.

Keywords: robbery extortion, threat, unlawful threat, criminalisation, amendment to the Criminal Code of the 7th July 2022.

³ The research in this article has not been supported financially by any institution.

Wprowadzenie

Określone w art. 282 k.k.⁴ ustawowe znamiona wymuszenia rozbójniczego przez długi czas nie były przedmiotem zmian legislacyjnych. Zgodnie z pierwotną wersją powołanego przepisu wymuszenie rozbójnicze popełniał ten, kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, przemocą, groźbą zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania działalności gospodarczej. W nowelizacji Kodeksu karnego z 7 lipca 2022 r.⁵ ustawodawca utworzył nowy typ podstawowy tego przestępstwa, dodając do art. 282 k.k. paragraf 2 o następującej treści: „Tej samej karze podlega, kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, groźbą rozgłoszenia dotyczącej innej osoby lub osoby dla niej najbliższej wiadomości uwłaczającej czci lub istotnie naruszającej prywatność lub zarzutu, który może poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania lub ograniczenia działalności gospodarczej”. Elementem konstytuującym ów typ jest sposób działania w postaci groźby, której treść została uzupełniona o nowe rodzaje zamachów w porównaniu z treścią groźby należącej do znamion typu dotychczasowego.

Przedstawiona zmiana legislacyjna generuje dwa problemy, których rozważenie jest celem niniejszego opracowania. Po pierwsze dokonać należy wykładni nowych znamion określających groźbę. W uzasadnieniu projektu omawianej nowelizacji zaznaczono, że art. 282 § 2 k.k. „odwołuje się do terminów, które występują w k.k. i mają utrwaloną wykładnię (art. 115 § 12 k.k., art. 190a § 1 k.k., art. 212 § 1 k.k.)”⁶, co *prima facie* może wydawać się korzystne z perspektywy interpretacyjnej. Już wstępna analiza ustawowego opisu groźby z art. 282 § 2 k.k. studzi jednak optymizm tego spostrzeżenia, skłaniając do hipotezy, iż generuje on istotne problemy wykładnicze. Po drugie odrębnej refleksji wymaga cel wprowadzenia nowego typu wymuszenia rozbójniczego. Wedle projektodawcy miało nim być usunięcie luki w ochronie mienia wynikającej stąd, że czyn objęty proponowanym przepisem

⁴ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, tekst jedn. 2022, poz. 1138 ze zm.

⁵ Ustawa z 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2022 r., poz. 2600, dalej: nowelizacja z 7 lipca 2022 r.

⁶ Projekt z 22 lutego 2022 r. ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Sejm IX kadencji, Druk nr 2024 (dalej: Projekt nr 2024), Uzasadnienie, s. 90.

kwalifikowany był dotąd jako przestępstwo zmuszania (art. 191 § 1 k.k.), „choć ze względu na naruszenie mienia jako dobra prawnego kwalifikacja taka nie oddaje pełnej zawartości [zapewne „zawartości” – M.G.] bezprawia takiego czynu (doprowadzenia do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania działalności gospodarczej), jak również zagrożenie karne przewidziane w art. 191 § 1 k.k. nie odpowiada stopniowi bezprawia takiego czynu”⁷. Konfrontacja tego zamierzenia z treścią groźby określonej w art. 282 § 2 k.k. daje podstawy do sformułowania hipotezy, że o ile samo istnienie wskazanej luki zostało zdiagnozowane trafnie, o tyle podjęta przez ustawodawcę próba jej wypełnienia wydaje się chybiona. Na weryfikację wskazanych hipotez badawczych pozwoli zastosowanie metody dogmatycznej.

Miejsce groźby wśród znamion wymuszenia rozbójniczego

Przed nowelizacją Kodeksu karnego z 7 lipca 2022 r. znamieniem przesądzającym o rozbójniczym charakterze przestępstwa z art. 282 k.k. była, obok przemocy, groźba zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie. Pojęcie zamachu na życie lub zdrowie utożsamiano z czynem naruszającym te dobra lub narażającym je na niebezpieczeństwo w jakikolwiek sposób⁸. Za gwałtowny zamach na mienie uznawano natomiast jego zniszczenie, uszkodzenie lub pozbawienie władztwa nad nim za pomocą szybko i intensywnie stosowanej przemocy⁹. Jeśli zatem treścią groźby, która doprowadziła inną osobę do rozporządzenia mieniem lub zaprzestania działalności gospodarczej był zamach na inne dobra prawne niż życie, zdrowie lub mienie albo zamach na mienie bez cechy gwałtowności, to – jak wskazał projektodawca omawianej nowelizacji – czyn musiał być kwalifikowany z art. 191 § 1 k.k.¹⁰ W efekcie – co warto dodać – jego sprawca odpowiadał łagodniej, niż gdyby użył takiej samej groźby w celu wymuszenia zwrotu należnego mu długu, jako że w tym wypadku miałby zastosowanie art. 191 § 2 k.k.

W obecnym stanie prawnym groźba w dotychczasowej postaci pozostaje znamieniem wymuszenia rozbójniczego ułożonego w art. 282 § 1 k.k. Nowy typ

⁷ Projektodawca powołał się tutaj na zgłoszony w doktrynie postulat likwidacji tej luki, wymieniając artykuł T. Tyburcego, *Z problematyki roboju i wymuszenia rozbójniczego (właściwy czy niewłaściwy zbieg art. 280 i 282 k.k.?)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2017, 1, s. 109–110, zob. Projekt nr 2024, Uzasadnienie, s. 90.

⁸ Zob. M. Gałązka, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2024, s. 1734.

⁹ Uchwała SN z 19 lutego 1997 r., I KZP 39/96, OSNKW 1997, 3–4, poz. 22; zob. też wyrok SN z 27 marca 2002 r., V KKN 706/98, LEX nr 53070; M.W. Cieślak, *Wymuszenie rozbójnicze*, Kraków 2000, s. 1154–1155.

¹⁰ Zob. też T. Tyburcy, *op. cit.*, s. 109.

tego przestępstwa, zachowując te same znamiona celu i skutku, przewiduje jako środek rozbójniczy groźbę, której treścią jest rozgłoszenie co najmniej jednej z trojkiego rodzaju treści dotyczącej innej osoby lub osoby dla niej najbliższej:

- ❑ wiadomości uwłaczającej czci,
- ❑ wiadomości istotnie naruszającej prywatność,
- ❑ zarzutu, który może poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności.

W strukturze przestępstwa z art. 282 § 2 k.k. groźba pełni taką samą funkcję co dotychczas. Dlatego dziwić może pogląd doktryny odmawiający mu cech przestępstwa rozbójniczego¹¹. Trudno ustalić racje tego stanowiska; być może wynikają ze stosunkowo niskiej rangi dóbr prawnych, których groźba dotyczy, jednakże ten sam argument można by podnosić względem zamachu na mienie, wymienionego w art. 282 § 1 k.k. Wydaje się, że za przesądzające o rozbójniczym charakterze czynu uznać należy użycie groźby, nie zaś jej treść. Z powodzeniem wpisuje się ono bowiem w typową dla przestępstw rozbójniczych konstrukcję, w której środkiem do zawładnięcia mienia jest zamach na dobra osobiste, mający postać działania o charakterze przymusowym¹². Zauważyć zarazem warto, że od – typowego dla znamion rozboju – powiązania w opisie wymuszenia rozbójniczego treści groźby ze stosowaniem przemocy¹³ ustawodawca odszedł już w art. 211 k.k. z 1969 r.¹⁴, określając ją tak jak w obecnym art. 282 § 1 k.k.

Ogólna charakterystyka groźby z art. 282 § 2 k.k.

Ze względu na paralelne miejsce w strukturze wymuszenia rozbójniczego w porównaniu do art. 282 § 1 k.k., do groźby będącej znamieniem nowego typu tego przestępstwa znajdują zastosowanie niektóre ustalenia dotyczące wykładni dotychczasowego

¹¹ Zob. T. Oczkowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2023, s. 1852; I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2023, s. 1392; L. Wilk, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II: *Komentarz do art. 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2024, s. 803.

¹² Zob. B. Michalski, [w:] *System prawa karnego*, t. 9: *Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2024, s. 157–158.

¹³ Zob. opis tego przestępstwa w art. 261 k.k. z 1932 r. (rozporządzenie Prezydenta RP z 11 lipca 1932 r. – *Kodeks karny*, Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm. o treści: „Kto w celu osiągnięcia dla siebie lub innego korzyści majątkowej przemocą lub groźbą użycia natychmiastowego gwałtu na osobie zmusza inną osobę do rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem, podlega karze więzienia do lat 10”).

¹⁴ Ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – *Kodeks karny*, Dz.U. Nr 19, poz. 94 ze zm.

typu. Jak zatem przyjmowano dotąd, niebezpieczeństwo będące treścią groźby nie musi obiektywnie istnieć, wystarczy, że groźba stwarza takie pozory¹⁵, zaś sprawca nie musi mieć zamiaru jej realizacji. Nie ma też znaczenia sposób przekazu groźby¹⁶ ani to, czy treścią groźby jest wykonanie zamachu przez tego, kto ją wypowiada, czy przez inną osobę¹⁷.

Określenie treści groźby z art. 282 § 2 k.k. jako rozgłoszenia wiadomości lub zarzutu nawiązuje do jednej z odmian groźby bezprawnej, jaką jest „rozgłoszenie wiadomości uwłaczającej czci” innej osoby¹⁸. Zasadne jest zatem – w ślad za sugestią projektodawcy – skorzystanie w wykładni wskazanych znamion wymuszenia rozbójniczego z dorobku interpretacyjnego dotyczącego art. 115 § 12 k.k. W ślad za nim, pod pojęciem rozgłoszenia należałoby zatem rozumieć zakomunikowanie wiadomości tak, aby dotarła do większej liczby osób¹⁹. Pojęcia wiadomości i zarzutu, których rozgłoszeniem grozi sprawca wymuszenia rozbójniczego, wydają się mieć szeroki zakres pod względem formy i obejmować nie tylko słowo, lecz także obraz. Na przeszkodzie tej interpretacji stoi jednak językowe znaczenie terminu „rozgłosić”²⁰, którego zastosowanie do obrazu trudno zaakceptować. W efekcie dyskusyjne wydaje się uwzględnienie w ramach tej czynności innego przekazu niż słownego – ustnego lub pisemnego.

Osobę, której dotyczy wiadomość objęta groźbą rozgłoszenia, ustawodawca określił jako „inną osobę lub osobę dla niej najbliższą”. Być może pojęcie „innej osoby” miało oznaczać adresata groźby, tak jak na gruncie art. 115 § 12 i art. 190 § 1 k.k., a osoba najbliższa miałaby być najbliższą wobec owego adresata²¹. Jednakże wykładnia językowa wcale nie potwierdza tego wniosku, podobnie jak kontekst wewnątrzsystemowy. W art. 115 § 12 k.k. bowiem na określenie podmiotu czci, której uchybić ma rozgłoszona wiadomość, użyte zostało pojęcie „zagrożony”

¹⁵ Zob. postanowienie SN z 25 maja 2006 r., IV KK 403/05, OSNwSK 2006, nr 1, poz. 1123.

¹⁶ Zob. W. Cieślak, *op. cit.*, s. 129.

¹⁷ Zob. tamże; wyrok SA w Warszawie z 19 września 2017 r., II AKA 182/17, Legalis.

¹⁸ Zob. art. 115 § 12 k.k.: „Groźbą bezprawną jest zarówno groźba, o której mowa w art. 190, jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jak również rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej [...]”.

¹⁹ Zob. wyrok SN z 11 lutego 2021 r., V KK 634/19, LEX nr 3150747; J. Majewski, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, cz. II: *Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, s. 1007; K. Nazar-Gutowska, *Groźba bezprawna w polskim prawie karnym*, Warszawa 2012, s. 82, która zaznacza, że krąg tych osób nie może być zamknięty.

²⁰ *Słownik Języka Polskiego* (red. M. Szymczak, Warszawa 1992, s. 89) podaje, że pojęcie to oznacza „głosząc rozpowszechnić, opowiedzieć coś wszystkim wokół, rozgadać”. Zakłada ono zatem użycie słów.

²¹ Zauważyć jednak warto, że groźbą z art. 282 § 1 k.k. mogą być objęte dobra jakiejkolwiek osoby, zob. W. Cieślak, *op. cit.*, s. 102–103, 137.

i chociaż nie jest ono idealnym wyborem²², to niewątpliwie wskazuje na adresata groźby. Na gruncie art. 190 § 1 k.k. natomiast tożsamość „innej osoby” z adresatem groźby wynika z użycia tego pierwszego znamienia w celowniku. Tymczasem w świetle art. 282 § 2 k.k. wiadomość lub zarzut, którego rozgłoszenie jest przedmiotem groźby, dotyczyć może jakiejkolwiek osoby innej niż sprawca, jako że nie została ona w omawianym przepisie w żaden sposób dookreślona²³. Prowadzi to zatem do wniosku, że treść groźby skierowanej do osoby A może dotyczyć osoby B, której A w ogóle nie zna. W tej sytuacji dodanie w alternatywie osoby najbliższej (wobec owej osoby B) niewiele zmienia w zakresie kryminalizacji.

Groźba zamachu na cześć

Wśród trojkiej treści, której rozgłoszeniem grozi sprawca czynu z art. 282 § 2 k.k., zwraca uwagę bliski zakres znaczeniowy wiadomości uwłaczającej czci i zarzutu mogącego poniżyć inną osobę w opinii publicznej lub narazić ją na utratę zaufania. Jedno i drugie oznacza zamach na cześć człowieka, przy czym pojęcie „wiadomości uwłaczającej czci” występuje w opisie groźby bezprawnej z art. 115 § 12 k.k., zaś pojęcie i cechy wspomnianego zarzutu nawiązują do strony przedmiotowej przestępstwa zniesławienia (dlatego też będzie on dalej określany mianem zarzutu zniesławiającego). W literaturze słusznie wskazuje się na szerszy zakres pojęcia „wiadomości uwłaczającej czci” w porównaniu do zarzutu zniesławiającego z art. 212 § 1 k.k.²⁴, co nasuwa pytanie o powód, dla którego ustawodawca wyodrębnił ów zarzut w art. 282 § 2 k.k. Przypuszczalnie uczynił tak dla uniknięcia wątpliwości interpretacyjnych, jako że na gruncie ustawowej definicji groźby bezprawnej pojęcie wiadomości uwłaczającej czci interpretowane jest wężej, niż wynika to z jego wykładni językowej. Z jego zakresu wyłącza się treści zniesławiające w rozumieniu art. 212 § 1 k.k. ze względu na odrębne uwzględnienie w tej definicji groźby karalnej (art. 190 § 1 k.k.), której sprawca zapowiada popełnienie jakiegokolwiek przestępstwa, w tym również zniesławienia²⁵. W efekcie konieczne staje się ustalenie, czym różni się wiadomość uwłaczająca czci od zarzutu zniesławiającego.

Na gruncie art. 115 § 12 k.k. uznaje się, że w odróżnieniu od znamion zniesławienia wiadomość uwłaczająca czci nie musi dotyczyć cudzego postępowania ani

²² Sugeruje ono bowiem zagrożenie dla dóbr prawnych, których dotyczy groźba, które jednak nie należy do cech groźby bezprawnej, ani groźby karalnej. Z terminu tego słusznie zrezygnował ustawodawca w nowej wersji art. 190 § 1 k.k.

²³ Podobnie P. Zakrzewski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Majewski, Warszawa 2024, s. 1328.

²⁴ Zob. M. Mozgawa, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2023, s. 480–481.

²⁵ Zob. *ibidem*, s. 481.

właściwości²⁶. Spostrzeżenie to nie jest jednak przydatne dla wykładni art. 282 § 2 k.k., ponieważ zamieszczona w nim treść groźby obejmująca zarzut zniesławiający pomija właściwe dla art. 212 § 1 k.k. wyodrębnienie postępowania i właściwości pomówionego podmiotu. Zatem w ramach groźby z art. 282 § 2 k.k. zarówno wiadomość uwłaczająca czci, jak i zarzut zniesławiający mogą dotyczyć nie tylko sposobu zachowania się innej osoby (np. popełnienia przestępstwa, nadużywania władzy)²⁷ lub negatywnych jej cech (np. niekompetencji, uzależnień)²⁸, lecz także sytuacji wymykających się spod tego rozróżnienia, a odbieranych negatywnie w opinii społecznej (np. faktu, że dana osoba została spoliczkowana lub wyrzucona z domu)²⁹.

W omawianym przepisie występuje natomiast przewidziany w art. 212 § 1 k.k. warunek, aby zarzut zniesławiający mógł poniżyć inną osobę w opinii publicznej lub narazić ją na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności. W ślad za dorobkiem wykładniczym powstałym na gruncie art. 212 § 1 k.k. możliwość ponizenia w opinii publicznej należałoby rozumieć jako realne niebezpieczeństwo umniejszenia w „odbiorze społecznym” wartości przypisywanej danej osobie³⁰, zaś możliwość narażenia na utratę opisanego wyżej zaufania odnosić do „wszelkich informacji zdalnych do odebrania kredytu zaufania, którego udziela społeczeństwo konkretnej osobie” w kontekście wymagań i oczekiwań związanych z jej funkcją, zawodem lub działalnością, a dotyczących kompetencji, doświadczenia, standardów etycznych, właściwości osobistych itp.³¹ W obydwu przypadkach potencjał zniesławiający zarzutu wymaga oceny obiektywnej³², przy czym nie wydaje się istotna kwestia zgodności pomówienia z prawdą³³.

²⁶ Zob. *ibidem*, s. 480–481; K. Nazar-Gutowska, *op. cit.*, s. 80.

²⁷ Tak na gruncie art. 212 § 1 k.k. zob. np. M. Mozgawa, [w:] *Kodeks*, red. M. Mozgawa, s. 480, 859; J. Raglewski, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. II: *Komentarz do art. 212–277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, s. 35; S. Hypś, [w:] *Kodeks*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, s. 1459–1460.

²⁸ Tak na gruncie art. 212 § 1 k.k. zob. np. M. Mozgawa, [w:] *Kodeks*, red. M. Mozgawa, s. 480, 859; J. Raglewski, *op. cit.*, s. 36; S. Hypś, *op. cit.*, s. 1460.

²⁹ Takie przykłady podawane są literaturze zob. np. M. Surkont, *Zapowiedź rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci jako postać groźby bezprawnej*, „Nowe Prawo” 1989, 5–6, s. 105; M. Mozgawa, [w:] *Kodeks*, red. M. Mozgawa, s. 481; K. Nazar-Gutowska, *op. cit.*, s. 80.

³⁰ Zob. J. Raglewski, *op. cit.*, s. 45; A. Muszyńska, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna, Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, s. 756; I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny*, red. V. Konarska-Wrżosek, s. 1134; S. Hypś, *op. cit.*, s. 1461; postanowienie SN z 14 października 2010 r., II KK 105/10, LEX nr 621198.

³¹ Zob. J. Raglewski, *op. cit.*, s. 46; I. Zgoliński, [w:] *Kodeks*, red. V. Konarska-Wrżosek, s. 1134–1135; S. Hypś, *op. cit.*, s. 1461–1462; postanowienie SN z 7 maja 2008 r., III KK 234/07, OSNKW 2008, nr 9, poz. 69.

³² Zob. J. Raglewski, *op. cit.*, s. 47; A. Muszyńska, *op. cit.*, s. 756.

³³ Zob. T. Oczkowski, *op. cit.*, s. 1852; I. Zgoliński, [w:] *Kodeks*, red. V. Konarska-Wrżosek, s. 1392; M. Gałązka, *op. cit.*, s. 1734. Podobnie nt. wiadomości uwłaczającej czci na gruncie art. 115 § 12 k.k. zob. K. Nazar-Gutowska, *op. cit.*, s. 80; P. Daniluk, [w:] *Kodeks*, red. R. Stefański, s. 818; i na gruncie art. 282 § 2 k.k. zob. P. Zakrzewski, *op. cit.*, s. 1329.

W świetle zarówno art. 115 § 12 k.k., jak i art. 282 § 2 k.k. niebezpieczeństwo wywołania wskazanych skutków nie musi być natomiast cechą „wiadomości uwłaczającej czci”. Aby zachować jej rozłączność wobec zarzutu zniesławiającego, należałoby wręcz przyjąć, że potencjału takiego mieć nie może. W praktyce mieściłoby się w tej odmianie groźby rozgłoszenie wiadomości, która może poniżyć inną osobę w odbiorze węższym niż opinia publiczna (np. wobec osoby bliskiej) lub narazić ją na utratę zaufania w wymiarze niezwiązanym ze stanowiskiem, zawodem lub działalnością (np. w relacjach małżeńskich, przyjacielskich). Dla zakwalifikowania czynu jako popełnionego z zastosowaniem groźby rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci nie byłoby konieczne dowodzenie możliwości spowodowania jakichkolwiek skutków poza szeroko rozumianą cechą „uwłaczenia czci”. Tę zaś – w ślad za przyjętą w doktrynie wykładnią art. 115 § 12 k.k. – należałoby rozumieć podobnie jak na gruncie cywilnoprawnej ochrony czci jako dobra osobistego³⁴. Skoro wiadomości uwłaczającej czci nie musi cechować nawet potencjalny wpływ na reakcję zewnętrzną, to wydaje się, że w jej zakresie mieściłyby się także treści godzące wyłącznie w część wewnętrzną (godność osobistą)³⁵, czyli znieważające w rozumieniu art. 216 § 1 k.k. Określenie zachowania uwłaczającego czci mianem wiadomości zakłada chyba jednak wymóg zawarcia w takim komunikacie pewnego minimum przekazu merytorycznego, który musiałby towarzyszyć treści znieważającej.

W efekcie za kryteria pozwalające na rozróżnienie groźby rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci i groźby rozgłoszenia zarzutu zniesławiającego należałoby uznać bardziej skonkretyzowany w drugim przypadku potencjał spowodowania uszczerbku w czci, chociaż i tu, i tu chodzi wyłącznie o niebezpieczeństwo abstrakcyjne, oraz szersze rozumienie zakresu czci w pierwszym, uwzględniające godność osobistą. Już sama subtelność różnic między wskazanymi odmianami groźby nasuwa wątpliwość co do zasadności ich wyodrębnienia. Wydaje się, że miałoby ono sens tylko wówczas, gdyby zmierzało do wyłączenia jakiegoś zakresu zamachu na część spod treści groźby, na co wykładnia omawianych tu znamion w żadnej mierze nie wskazuje. Zakresy wiadomości uwłaczającej czci oraz zarzutu zniesławiającego obejmują pełny obszar zamachu na część zewnętrzną, a interpretowane literalnie wręcz zachodzą na siebie. Wiadomość uwłaczająca czci stanowić może też zamach na część wewnętrzną, a ewentualne ograniczenie jego zakresu

³⁴ Zob. W. Wąsek, [w:] M. Kalitowski i in., *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 2000, s. 398; M. Mozgawa, [w:] *Kodeks*, red. M. Mozgawa, s. 481; J. Majewski, *op. cit.*, s. 1006; K. Nazar-Gutowska, *op. cit.*, s. 83.

³⁵ Nt. rozróżnienia czci wewnętrznej i zewnętrznej zob. M. Sosnowska, *Relacje pomiędzy przestępstwem zniesławienia a przestępstwem zniewagi – zagadnienia wybrane*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego 2009, t. 25, s. 50; J. Raglowski, *op. cit.*, s. 24; W. Kulesza, [w:] *System prawa karnego*, t. 10: *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2016, s. 1107–1108; A. Muszyńska, *op. cit.*, s. 748.

wynikające ze słowa „wiadomość” nie wydaje się zamierzone przez prawodawcę, lecz stanowi uboczny skutek jego przywiązania do terminologii z art. 115 § 12 k.k. Ze wskazanych względów uznać należy, iż rozróżnienie w art. 282 § 2 k.k. groźby rozcłoszenia wiadomości uwłaczającej czci i groźby rozcłoszenia zarzutu zniesławiającego było zabiegiem chybionym, który generuje – bezproduktywne z perspektywy kryminalnopolitycznej – problemy wykładnicze na tle rekonstrukcji kryteriów owego rozróżnienia. Można ich było z powodzeniem uniknąć, ograniczając treść omawianej tu odmiany groźby do „wiadomości uwłaczającej czci”, której systemowa wykładnia usunęłaby ewentualne wątpliwości związane ze znaczeniem przypisywanym jej na gruncie art. 115 § 12 k.k., albo używając bardziej zgeneralizowanej formuły zamachu na cześć.

Groźba zamachu na prywatność informacyjną

Wymieniona w art. 282 § 2 k.k. jako druga groźba rozcłoszenia wiadomości istotnie naruszającej prywatność nawiązuje do znamion przestępstwa stalkingu z art. 190a k.k., wśród których „istotne naruszenie prywatności” stanowi jeden ze skutków uporczywego nękania innej osoby. Skorzystanie w jej wykładni z dorobku interpretacyjnego powstałego na gruncie art. 190a k.k. wymaga uwzględnienia różnic w zakresie prywatności chronionej przed stalkingiem i objętej groźbą z art. 282 § 2 k.k. oraz w sposobie atakowania owej prywatności w obydwu przestępstwach. Stalking zatem stanowi zamach na prywatność rozumianą szeroko jako wolność od ingerencji we własne życie³⁶ lub prawo do życia własnym życiem, układanym według własnej woli³⁷. Wśród przejawów czynności sprawczej tego przestępstwa najczęściej wymienia się zachowania zakładające uzyskanie dostępu do osoby wbrew jej woli³⁸, chociaż możliwe wydaje się też wyczerpanie znamion stalkingu przez ujawnienie okoliczności związanej z życiem prywatnym innej

³⁶ Zob. A. Golonka, *Uporczywe nękanie jako nowy typ czynu zabronionego*, „Państwo i Prawo” 2012, 1, s. 89; A. Łyżwa, [w:] *Kodeks karny. Art. 1–316. Komentarz*, red. B. Gadecki, Warszawa 2023, s. 594.

³⁷ Zob. P. Furman, *Próba analizy konstrukcji ustawowej przestępstwa uporczywego nękania z art. 190a k.k. Zagadnienia wybrane*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2012, 3, s. 55; podobnie R. Krajewski, *Przestępstwo nękania innej osoby lub podszywania się pod inną osobę*, „Przegląd Sądowy” 2021, 5, s. 24.

³⁸ Najczęściej wymienianymi przejawami nękania w rozumieniu art. 190a § 1 k.k. są: nachodzenie kogoś, zaczepianie, śledzenie, podglądanie, fotografowanie, wysyłanie niechcianych prezentów lub wiadomości, nawiązywanie połączeń telefonicznych, zob. K. Lipiński, [w:] *Kodeks*, red. J. Giezek, s. 553–554; A. Zoll, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. I: *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017, s. 592; J. Lachowski, [w:] *Kodeks*, red. V. Konarska-Wrzošek, s. 1018, 1019; S. Hypś, *op. cit.*, s. 1313; A. Golonka, *op. cit.*, s. 91.

osoby³⁹. W opisie przestępstwa z art. 282 § 2 k.k. pojawia się natomiast właśnie to ostatnie zachowanie, co prowadzi do wniosku, że prywatność, której dotyczy groźba, została ograniczona do wymiaru informacyjnego, zwanego też autonomią informacyjną. Dobro to rozumiane jest jako „prawo do samodzielnego decydowania o ujawnianiu innym informacji dotyczących swojej osoby, a także prawo do sprawowania kontroli nad takimi informacjami, znajdującymi się w posiadaniu innych podmiotów”⁴⁰. Sposób jego atakowania został określony w art. 282 § 2 k.k. niezbyt fortunnie. W świetle użytej przez ustawodawcę formuły naruszyć prywatność ma bowiem nie rozgłoszenie wiadomości objętej sferą życia prywatnego, lecz owa wiadomość. Pojęcie wiadomości naruszającej prywatność zdaje się zaś z powodzeniem obejmować treści wymierzone w część innej osoby, objęte pozostałymi odmianami groźby z art. 282 § 2 k.k., i to zawierające zarówno prawdziwe fakty dotyczące cudzego życia prywatnego, jak i okoliczności zmyślone. Po raz kolejny pojawia się zatem problem poszukiwania granic w jej obszarze. I po raz kolejny wymaga to skorzystania z wykładni systemowej, aby wyłączyć z zakresu odmiany groźby tu omawianej to, co mieści się w dwóch odmianach scharakteryzowanych wcześniej. W efekcie należałoby chyba odnosić rozgłoszenie wiadomości naruszającej prywatność do ujawnienia tych fragmentów życia prywatnego, które nie noszą w sobie potencjału uwłaczenia czci lub zniesławienia.

Możliwości korzystania na gruncie art. 282 § 2 k.k. z wykładni znamienia naruszenia prywatności z art. 190a k.k. wydają się zatem dosyć ograniczone. Na pewno dorobek ów służyć może ustaleniu, czy wiadomość, której rozgłoszeniem grozi sprawca, dotyczy sfery życia prywatnego, aczkolwiek na tym tle istnieją rozbieżności w kwestii, czy i na ile ową sferę wytyczać obiektywnie, a na ile subiektywnie. Niektórzy autorzy wprost odwołują się do kryterium obiektywnego⁴¹, inni czynią to pośrednio, opisując prywatność za pomocą jej poszczególnych obszarów i zaliczając do niej zazwyczaj życie intymne, osobiste, rodzinne, domowe, dane osobowe, tajemnicę korespondencji⁴², ale można też dostrzec podejście subiektywne, upatrujące w prywatności przejaw wolności osobistej⁴³, „domenę autonomicznej

³⁹ Zob. J. Lachowski, *op. cit.*, s. 1018, który wymienia m.in. „publikowanie różnych treści na temat pokrzywdzonego”.

⁴⁰ Wyrok TK z 18 lutego 2002 r., U 3/01, OTK-A 2002, nr 1, poz. 3; A. Młynarska-Sobaczewska, *Trzy wymiary prywatności. Sfera prywatna i publiczna we współczesnym prawie i teorii społecznej*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2013, 1, s. 39. Szerzej zob. tamże, s. 35, 39, 41, 42; M. Pryciak, *Prawo do prywatności*, „Studia Erasmiiana Wratislaviensia” 2010, 4, s. 215.

⁴¹ Zob. np. P. Furman, *op. cit.*, s. 56; J. Lachowski, *op. cit.*, s. 1019.

⁴² Zob. np. M. Pryciak, *op. cit.*, s. 213; K. Lipiński, *op. cit.*, s. 556.

⁴³ Zob. A. Młynarska-Sobaczewska, *op. cit.*, s. 35–36.

aktywności⁴⁴ lub utożsamiające ją z prawem do „pozostawienia w spokoju”⁴⁵. Subiektywne lub subiektywizujące podejście wydaje się szczególnie adekwatne do obszaru prywatności (autonomii) informacyjnej, która w swojej istocie zakłada, że to sam zainteresowany określa, czego nie chce o sobie ujawniać. Na gruncie prawnokarnym ewentualne ryzyko rozmycia granic prywatności w wyniku jej subiektywnego ujęcia ulega o tyle minimalizacji, że brzegowym warunkiem odpowiedzialności i za stalking, i za wymuszenie rozbójnicze jest przewidywanie przez sprawcę, że dana sfera życia ma charakter prywatny, i godzenie się na to. Wymienione perspektywy postrzegania prywatności powracają jednak przy ustalaniu, kiedy jej naruszenie można uznać za istotne i tutaj mocniejsze podstawy znajduje chyba podejście obiektywne⁴⁶. Przy wykładni art. 190a § 1 k.k. naruszenie uznaje się za istotne, jeśli dotyczy sfery życia intymnego⁴⁷. Wydaje się, że w ślad na za tym stanowiskiem można by – także dla art. 282 § 2 k.k. – przyjąć roboczą regułę, że im ściślej osobista jest sfera prywatności, tym jej naruszenie ma większą wagę. Na gruncie art. 190a § 1 k.k. zwraca się też uwagę na sposób naruszenia, zakładając, że ustawodawca zamierzał wyłączyć spod kryminalizacji zachowania stosunkowo błahe, jak np. przeglądanie śmieci wyrzucanych przez kogoś do publicznego śmietnika, aby poznać sposób odżywiania się tej osoby⁴⁸ lub kilkakrotne obserwowanie lub fotografowanie innej osoby⁴⁹. Dużą rolę przypisuje się tu także nasileniu właściwej dla stalkingu uporczywości⁵⁰. Zastosowanie kryterium sposobu działania sprawcy (oczywiście nie realizowanego efektywnie, lecz zapowiedzianego w ramach groźby) na gruncie art. 282 § 2 k.k. jest jednak o tyle kłopotliwe, że – jak już sygnalizowano – istotnie naruszać prywatność ma wiadomość, nie zaś czynność jej rozgłoszenia. W konsekwencji takie okoliczności jak forma i liczba czynności rozgłaszających wiadomość lub potencjalna skala jej adresatów mogą mieć znaczenie raczej uboczne wobec treści wiadomości i ewentualnie stopnia jej poufności dla osoby zainteresowanej. Zauważyć zarazem warto, że

⁴⁴ Zob. M. Pryciak, *op. cit.*, s. 212.

⁴⁵ Zob. A. Zoll, *Ochrona prywatności w prawie karnym*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2000, 1, s. 221.

⁴⁶ Tak na gruncie art. 190a § 1 k.k. np. R. Krajewski, *op. cit.*, s. 25; Furman, *op. cit.*, s. 56; M. Królikowski, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II: *Komentarz do art. 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, s. 661. Z kolei M. Mozgawa ([w:] *Kodeks* (red. M. Mozgawa), s. 729) uwzględnia nadto kryterium subiektywne, uznając, że może ono przesądzić o braku istotności naruszenia prywatności; podobnie P. Zakrzewski, *op. cit.*, s. 1329.

⁴⁷ Zob. A. Zoll, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II, cz. I, red. W. Wróbel, A. Zoll, s. 594; M. Królikowski, A. Sakowicz, *op. cit.*, s. 662; K. Lipiński, *op. cit.*, s. 556.

⁴⁸ M. Mozgawa, [w:] *Kodeks*, red. M. Mozgawa, s. 728.

⁴⁹ Zob. M. Królikowski, A. Sakowicz, *op. cit.*, s. 662.

⁵⁰ Zob. wyrok SN z 12 stycznia 2016 r. IV KK 196/15, LEX nr 1976249; J. Kosonoga, [w:] *Kodeks*, red. R. Stefański, s. 1256; M. Królikowski, A. Sakowicz, *op. cit.*, s. 66.

w orzecznictwie dotyczącym stalkingu już samo utrwalenie materiałów dotyczących innej osoby, bez względu na ich dalsze losy, uznawane jest za istotne naruszenie prywatności⁵¹, co w ogóle podważa zasadność różnicowania przypadków rozgłoszenia takich materiałów opartego na istotności.

Wnioski końcowe

Nowy typ wymuszenia rozbójniczego różni się od dotychczasowego treścią groźby, uzupełniając zakres tego znamienia o trzy odmiany. Przeprowadzona analiza dogmatyczna w pełni potwierdza hipotezę, iż nasuwają one sporo problemów wykładniczych, co wydaje się dosyć paradoksalne, zważywszy na wykorzystanie przez ustawodawcę terminologii obecnej już w Kodeksie karnym. Po części jest to efekt dotychczasowych niejasności owej terminologii, a po części – i to w większej nawet mierze – innego kontekstu użytych terminów. Co więcej, literalna wykładnia trzech nowych odmian groźby prowadzi do wniosku, że ich zakresy przynajmniej częściowo się pokrywają i konieczne okazuje się skorygowanie tego efektu w metodą systemową.

Niestety nawet po uporaniu się z trudnościami wykładniczymi art. 282 § 2 k.k. nasuwa kolejne zastrzeżenie – tym razem kryminalnopolityczne, potwierdzające drugą z wysuniętych na wstępie hipotez. W uzasadnieniu projektu jego wprowadzenia trafnie dostrzeżono problem związany z koniecznością kwalifikowania czynów wymuszających zadysponowanie mieniem lub działalnością gospodarczą za pomocą groźby, której treścią nie jest zamach na życie, zdrowie lub gwałtowny zamach na mienie, jako przestępstwa zmuszania, podczas gdy dobro chronione w art. 191 § 1 k.k. nie odpowiada rzeczywistej treści czynu, w którym atak na wolność jest jedynie środkiem zmierzającym do naruszenia dóbr majątkowych. Jednakże nowy typ wymuszenia rozbójniczego nie wypełnia dostrzeżonej luki, a co najwyżej zmniejsza jej zakres, przy czym zdaje się wręcz pogłębiać aksjologiczną i kryminalnopolityczną niespójność ochrony prawnokarnej, jaką owa luka generuje. Trudno bowiem nie dostrzec, że zakres groźby należącej do znamion przestępstwa z art. 282 k.k. nadal obejmuje zamachy na niektóre tylko dobra prawne. Ustawodawca poszerzył krąg owych dóbr o część i prywatność informacyjną, kreując przy okazji swoiste *superfluum* w zakresie pierwszego z nich. Z niewiadomych przyczyn sposobem popełnienia nowego typu wymuszenia rozbójniczego

⁵¹ Zob. wyrok SN z 12 stycznia 2016 r. IV KK 196/15, LEX nr 1976249: „Nieistotne dla znamienia istotności naruszenia prawa do prywatności jest to, że oskarżony nie rozpowszechnił utrwalonych materiałów”; wyrok SN z 29 marca 2017 r., IV KK 413/16, LEX nr 2281268.

jest groźba zamachu na te właśnie dobra, podczas gdy podobna groźba mająca za przedmiot wartości o wyższej randze, jak na przykład wolność lub nietykalność cielesna, nadal pozostaje poza znamionami omawianego przestępstwa. Jeśli zatem treścią groźby mającej skłonić adresata do rozporządzenia mieniem jest pozbawienie go wolności lub zgwałcenie bez zamachu na zdrowie, to czyn nadal podlega kwalifikacji z art. 191 § 1 k.k. Mimo nawiązania w jednej z nowych odmian groźby do stalkingu, nawet groźba nękania mająca na celu wymuszenie dyspozycji majątkowej nie pozwoli na zastosowanie art. 282 § 2 k.k., jeśli owo nękanie nie przybierze w zapowiedzi sprawcy formy zamachu na prywatność informacyjną. Zadziwiające jest to, że ustawodawca, słusznie identyfikując lukę w ochronie, nie tylko dalej brnie w kazuistykę, ale zarazem wybiera jako treść nowych odmian groźby zamachy o stosunkowo niskiej społecznej szkodliwości w porównaniu z zamachami pominiętymi.

Można nie zgadzać się z tezą o celowości zrównania treści groźby właściwej dla wymuszenia rozbójniczego z groźbą należącą do znamion przestępstwa zmuszania. Można też rozważać zasadność zbliżenia zakresu tej pierwszej do groźby użycia przemocy, opowiadając się – w nawiązaniu do art. 261 k.k. z 1932 r. – za ściślejszym powiązaniem wymuszenia rozbójniczego ze znamionami rozboju. Jest to problem, który wymagałby odrębnej analizy ze względu na konieczność uwzględnienia przyjętych w doktrynie i orzecznictwie wzajemnych relacji między rozbojem i wymuszeniem rozbójniczym, w tym różnej ich dynamiki czasowej i przypuszczalnie również dyskusji z tymi poglądami. Pozostając w ramach niniejszego opracowania, za niewątpliwie uznać należy to, że omawianą zmianę legislacyjną cechuje niekonsekwencja wobec stawianych jej celów oraz trudne do zaakceptowania nagromadzenie problemów wykładniczych.

Bibliografia

- Cieślak W., *Wymuszenie rozbójnicze*, Kraków 2000.
- Furman P., *Próba analizy konstrukcji ustawowej przestępstwa uporczywego nękania z art. 190a k.k. Zagadnienia wybrane*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2012, 3.
- Golonka A., *Uporczywe nękanie jako nowy typ czynu zabronionego*, „Państwo i Prawo” 2012, 1.
- Kalitowski M. i in., *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 2000.
- Kodeks karny. Art. 1–316. Komentarz*, red. B. Gadecki, Warszawa 2023.
- Kodeks karny. Część szczególna, t. II: Komentarz do art. 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2023.
- Kodeks karny. Część szczególna, t. II: Komentarz do art. 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2024.

- Kodeks karny. Część szczególna, t. II, cz. I: Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.
- Kodeks karny. Część szczególna, t. II, cz. II: Komentarz do art. 212–277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2024.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzonek, Warszawa 2023.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2023.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2023.
- Krajewski R., *Przestępstwo nękania innej osoby lub podszywania się pod inną osobę*, „Przegląd Sądowy” 2021, 5.
- Młynarska-Sobaczewska A., *Trzy wymiary prywatności. Sfera prywatna i publiczna we współczesnym prawie i teorii społecznej*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2013, 1.
- Nazar-Gutowska K., *Groźba bezprawna w polskim prawie karnym*, Warszawa 2012.
- Pryciak M., *Prawo do prywatności*, „Studia Erasmiana Wratislaviensia” 2010, 4.
- Surkont M., *Zapowiedź rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci jako postać groźby bezprawnej*, „Nowe Prawo” 1989, 5–6.
- System prawa karnego, t. 9: Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2024.
- System prawa karnego, t. 10: Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2016.
- Surkont M., *Zapowiedź rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci jako postać groźby bezprawnej*, „Nowe Prawo” 1989, 5–6.
- Tyburcy T., *Z problematyki rozboju i wymuszenia rozbójniczego (właściwy czy niewłaściwy zbieg art. 280 i 282 k.k.)?* „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2017, 1.
- Zoll A., *Ochrona prywatności w prawie karnym*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2000, 1.